

8. Sinicina Olena. Sports-Oriented Model of Organization of Classes on Physical Education with Freshman/ Olena Sinicina, Ljudmila Petruk, Ljudmila Sholopak // Traëktoriâ Nauki = Pathof Science International Electronic Scientific Journal, 2018. Vol. 4, № 3, pp. 2001–2005, doi: 10.22178/pos.32-4
9. Sinitsyna Olena. Priorytetni vydy sportu sered studentiv pershoho kursu vyshchoho navchalnoho zakladu tekhnichnoho napriamku./ Sinitsyna O., Sholopak L., Sholopak P., Biruk I. // Naukovyichasopys NPU imeni M.P. Drahomanova, Kyiv. 2016. – Vypusk 5(75)16. – S. 104–107.
10. Zhukov S.M. Vydy populiarnykh sportyvnykh ihor u vyshchykh navchalnykh zakladakh / S. M. Zhukov, M. I. Kuzminova // Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Ser.:Pedahohichni nauky. Fizychnе vykhovannia ta sport. - 2013. - Vyp. 112(1). - S. 137-139.

Пилипенко В.М.,
кандидат технічних наук, доцент
доцент кафедри фізичної підготовки
Академія Державної пенітенціарної служби
Тимчик М.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання
Інститут проблем виховання НАПН України
Настояща У.В.,
старший викладач кафедри психології
Педорич А.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін
Гончар В.В.
викладач кафедри фізичної підготовки
Академія Державної пенітенціарної служби,

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНИ У ПРОЦЕСІ СПОРТИВНО-МАСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукова стаття присвячена актуальній проблемі сучасної педагогічної теорії і практики, у якій висвітлено теоретичні аспекти формування готовності студентської молоді до захисту Вітчизни у процесі спортивно-масової діяльності. Слід наголосити, що актуальність зазначеної проблеми дослідження визначається суспільним запитом щодо підвищення ефективності підготовки студентської молоді до військової служби та захисту Вітчизни у вищих навчальних закладах у період військових конфліктів та війни в нашій країні. У статті зроблено спробу визначити сучасний стан готовності студентської молоді щодо військової служби та захисту Вітчизни; обґрунтувати критерії та показники готовності студентської молоді до військової служби та захисту Вітчизни тощо. Під час дослідження застосовано такі методи як: теоретичний аналіз, порівняння, узагальнення; педагогічне спостереження, бесіди, анкетування та тестування студентської молоді та інші. Розкрито значення занять спортивно-масової діяльності у контексті готовності студентської молоді до військової служби та захисту Вітчизни.

Ключові слова: військова служба, готовність, захист Вітчизни, військово-патріотичне виховання, студентська молодь, спортивно-масова діяльність.

Пилипенко В.М., Тимчик Н.В., Настоящая У.В., Педорич А.В., Гончар В.В. Формирование готовности студенческой молодежи к защите Отчизны в процессе спортивно-массовой деятельности. Научная статья посвящена актуальной проблеме современной педагогической теории и практики, в которой отражены теоретические аспекты формирования готовности студенческой молодежи к защите Отчизны в процессе спортивно-массовой деятельности. Следует отметить, что актуальность отмеченной проблемы исследования определяется общественным запросом относительно повышения эффективности подготовки студенческой молодежи до военной службы и защиты Отчизны в высших учебных заведениях в период военных конфликтов и войны в нашей стране. В статье сделана попытка определить современное состояние готовности студенческой молодежи относительно военной службы и защиты Отчизны; обосновать критерии и показатели готовности студенческой молодежи к военной службе и защите Отчизны и тому подобное. Во время исследования применены такие методы как: теоретический анализ, сравнение, обобщение; педагогическое наблюдение, беседы, анкетирования и тестирования студенческой молодежи и другие. Раскрыто значение занятий спортивно-массовой деятельности в контексте готовности студенческой молодежи к военной службе и защите Отчизны.

Ключевые слова: военная служба, готовность, защита Отчизны, военно-патриотическое воспитание, студенческая молодежь, спортивно-массовая деятельность.

Pylypenko V., Tymchyk M., Nastoiashcha U., Pedorych A., Honchar V. Formation of preparedness of student people to protection of the motherland in sports activity. The scientific article is devoted to the actual problem of modern pedagogical theory and practice, which highlights the theoretical aspects of forming the readiness of student to protect the Motherland in the process of sports and mass activity. It should be emphasized that the relevance of this research problem is

determined by the public request for increasing the effectiveness of student youth preparation for military service and protection of the Motherland in higher educational establishments during the period of military conflicts and war in our country. The article attempts to determine the current state of readiness of students for military service and protection of the Motherland; to substantiate criteria and indicators of readiness of student youth for military service and protection of the Motherland, etc. During the research, such methods as: theoretical analysis, comparison, generalization; pedagogical observation, interviews, questionnaires and testing of student youth and others. The importance of sports activities in the context of students' readiness for military service and protection of the Motherland is revealed.

Considering the modern approaches of scientists to the problem of activating the process of formation of readiness for military service and protection of the Motherland in the student's youth, we consider it from the standpoint based on the principles of an activity approach based on recognition of activity as the main means and a decisive condition for forming the readiness of students to protect the Motherland. This approach involves the formation in the student's youth of the ability to determine the purpose, to organize sports and mass activities and its implementation, to correct, analyze the results of activities in the patriotic educational space. Thus, in the process of the formation stage of the study, the pedagogical conditions for the formation of students' readiness for military service and protection of the Motherland: the formation of the necessary knowledge on the history of the Ukrainian people, the Armed Forces of Ukraine, were determined and experimentally verified; the introduction of effective types of military patriotic work on readiness to protect the Motherland; conducting competitive activities using the game method and creating situations of success in order to provide emotional and value impact on students; use of incentive and incentive methods to provide emotional and value impact on students, aimed at forming their desire for military service and protection of the Motherland.

Key words: military service, readiness, protection of the Motherland, military-patriotic education, student youth, sports and mass activities.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку українського суспільства особливої актуальності набуває проблема формування в студентській молоді готовності до захисту Вітчизни у вищих навчальних закладах. Про, що свідчить складне соціально-політичне становище українського суспільства, порушення територіальної цілісності та війни в нашій країні. В зв'язку з цим зросла потреба формувати у сучасної молоді готовність до військової служби та захисту Вітчизни з високим рівнем фізичної, психологічної та освітньої підготовленості тощо.

Актуальність дослідження проблеми формування готовності в студентській молоді до захисту Вітчизни також зумовлена недостатньою теоретичною розробленістю цієї проблеми; низьким рівнем сформованості у студентів патріотичних та військово-патріотичних якостей; недостатньою підготовленості студентів до захисту Вітчизни тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення наукової літератури свідчить, що останніми роками здійснено ряд досліджень, присвячених окремим аспектам формуванню готовності в студентській молоді до захисту Вітчизни у процесі спортивно-масової діяльності. На сьогодні в Україні провідні позиції у дослідженні цієї проблеми посідають: педагогічні основи військово-патріотичного виховання (А. Афанасьєв), основи патріотичного виховання (І. Бех, К. Чорна та інші), військово-патріотичне виховання старшокласників у процесі позакласної роботи (М. Зубалій, О. Остапенко, М. Тимчик), оборонно-масова і військово-патріотична робота серед молоді (Г. Кузьменко, В. Смоловик, Е. Ілюшина), впровадження спортивно-ігрової діяльності у військово-патріотичному вихованні (М. Зубалій, М. Тимчик), концепція військово-патріотичного виховання молоді України (В. Івашковський), формування в молоді морально-політичної готовності до захисту Батьківщини (П. Казенко), проведення змагальної діяльності серед студентів та курсантів (В. Пилипенко), дослідження морально-духовного та військово-патріотичне виховання молоді; методики діагностування психофізичної готовності молоді до військово-професійної діяльності (І. Міхута) та ін.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати зміст та педагогічні умови формування в студентській молоді готовності до захисту Вітчизни у процесі спортивно-масової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз практичної діяльності у процесі освітньої роботи у вищих навчальних закладах підтверджує, що рівень готовності студентської молоді до військової служби та захисту Вітчизни не відповідає у повній мірі сучасним вимогам. У багатьох вищих навчальних закладах елементи військової підготовки на заняттях із спортивно-масової роботи організуються й проводяться на низькому методичному рівні або відсутні взагалі. Також під час спортивно-масової роботи, як правило, переважають вербальні форми й методи освітньої діяльності, рівні сформованості готовності (освітньої, фізичної, психологічної та ін.) студентів до захисту Вітчизни не відповідає сучасним вимогам тощо.

Розглянувши сучасні підходи науковців до проблеми активізації процесу формування в студентській молоді готовності до військової служби та захисту Вітчизни, ми розглядаємо її з позиції, що ґрунтується на засадах діяльнісного підходу, який базується на визнанні діяльності основним засобом й вирішальною умовою формування готовності студентів до захисту Вітчизни [2]. Даний підхід, передбачає формування в студентській молоді умінь визначити мету, організувати спортивно-масову діяльність та її виконання, корегувати, аналізувати результати діяльності у патріотичному виховному просторі тощо.

Ми погоджуємося з І. Бехом, що в освітніх виховних пріоритетах чітко формулюється розвиток високодуховної особистості, яка перш за все готова до мирного творення і захисту Вітчизни. Оскільки, наше суспільство глибоко розуміє, якою ціною (стражданнями, надзвичайними зусиллями народу й потугами держави) дається нам право на вільне, незалежне життя. Тому, у цьому зв'язку національно-патріотичне виховання, готовність до захисту Вітчизни це не просто суспільний виклик, а крик нашої національної душі, мобілізація всього потенціалу країни. І. Бех вважає, що нам потрібен не зовнішній, показовий патріотизм, який тривалий час культивувався у нашому суспільстві, а свідомий, дієвий, на патріотичних справах,

які ґрунтуються не на заохоченні чи осудженні особистості, а на розвиненому почутті патріотизму, де велике почуття любові до народу, Вітчизни не віддільне від України. «Тож гасло “з Україною в серці” не є ідеологічною формулою, а таким, що патріотично одухотворює кожну людину – підносить її до вищих цінностей як смислу справжнього достойного життя» [1, 154-155].

Аналізуючи наукові праці М. Зубалія, О. Остапенка та інших [4; 5; 7] помітно, що зміст військово-патріотичного виховання студентської молоді має спрямовуватися на формування в них таких компетентностей як: *соціальних* (здатність до співпраці в процесі військово-спортивних ігор, розв'язання життєвих проблем, взаєморозуміння та взаємодопомоги, соціальної активності, формування фізичних якостей, основ здорового способу життя), *мотиваційних* (формування громадських і особистісних уявлень про престижність військово-патріотичної діяльності, високого рівня здоров'я та фізичної підготовленості, здатність до навчання, прояв творчості у застосуванні рухових дій у різних за складністю природних умовах, підготовленості під час проведення військово-спортивних ігор) та *функціональних* (здатність до оперування знаннями про закономірності військово-патріотичного виховання, знаннями з історії України, фізичного виховання, розвитку морально-вольових і фізичних якостей, рухових здібностей, військово-прикладних умінь і відповідно до вікових особливостей студентів, засвоєння термінологічних та методичних компетентностей), які віддзеркалюють ієрархію вимог до військово-патріотичного та фізичного виховання студентів у процесі спортивно-ігрової діяльності, що поступово розширюється і вдосконалюється тощо [3]. Так, вивчення та аналіз наукових робіт українських та іноземних фахівців продемонстрував, що вони приділяють велику увагу фізичній, психологічній, морально-духовній та військово-технічній підготовці учнівської та студентської молоді до військової служби, захисту територіальної цілісності та інтересів держави.

На різних етапах наукового пошуку з проблеми формування в студентської молоді готовності до захисту Вітчизни використовувався комплекс, сукупність методів дослідження: *теоретичних* – аналіз та узагальнення психолого-педагогічної літератури щодо досліджуваної проблеми, вивчення наукових підходів для обґрунтування педагогічних умов формування в студентів готовності до захисту Вітчизни; вивчення та аналіз досвіду вищих навчальних закладів з питань формування в студентської молоді готовності до захисту Вітчизни засобами спортивно-масової діяльності; аналіз методичних матеріалів і нормативних документів щодо вивчення стану готовності студентської молоді до захисту Вітчизни; *емпіричних* – педагогічне спостереження під час проведення спортивно-масових заходів, бесіди, опитування, анкетування, інтерв'ю в процесі організації і проведення констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту; педагогічний експеримент з метою визначення ефективності педагогічних умов формування в студентської молоді готовності до захисту Вітчизни у процесі спортивно-масової діяльності; *статистичних* – методи математичної статистики з метою порівняльного аналізу результатів дослідження, з'ясування динаміки кількісних змін у рівнях готовності студентської молоді до захисту Вітчизни.

Також в результаті теоретичного наукового дослідження та вивчення сучасного стану проблеми формування готовності студентської молоді до військової служби та захисту Вітчизни у процесі спортивно-масової діяльності були визначені показники та рівні сформованості когнітивного критерію (усвідомлення готовності до захисту Вітчизни як важливої складової життєдіяльності; розуміння важливості готовності особистості до військової служби та захисту Вітчизни; знання історії українського народу, розуміння ролі у відстоюванні державності, незалежності та територіальної цілісності України, важливості фізичної підготовленості тощо); емоційно-ціннісного критерію (інтерес до спортивно-масової діяльності, спрямованої на підготовку до військової служби та захисту Вітчизни; радісне переживання в процесі спортивно-масової діяльності, спрямованої на підготовку до захисту Вітчизни; бажання брати участь у різних формах спортивно-масової діяльності) та діяльнісного критерію (активність у проведенні спортивно-масової діяльності, у процесі вивчення основ захисту Вітчизни, вивчення історії України, Збройних Сил України; проявлення шанобливого ставлення до національних символів України, учасників ООС; активна участь у патріотичних іграх, змаганнях з військово-прикладних видів спорту та військово-патріотичних спортивних іграх тощо).

Таким чином, у процесі формувального етапу дослідження були *визначені* та експериментально перевірені педагогічні умови формування готовності студентів до військової служби та захисту Вітчизни:

1. Формування необхідних знань з історії українського народу, Збройних Сил України; впровадження ефективних видів військово-патріотичної роботи щодо готовності до захисту Вітчизни.
2. Проведення змагальної діяльності із застосуванням ігрового методу та створення ситуацій успіху з метою забезпечення емоційно-ціннісного впливу на студентів.
3. Використання методів стимулювання та заохочення з метою забезпечення емоційно-ціннісного впливу на студентів, спрямованого на формування в них прагнення до військової служби та захисту Вітчизни.

Зміст першої педагогічної умови був спрямований на усвідомлення студентами змісту понять «готовність», «готовність до захисту Вітчизни», як складової життєдіяльності, розуміння ними значущості занять військово-патріотичною діяльністю, яка забезпечується через вплив на пізнавальну сферу студентів, формування знання історії створення сучасних Збройних Сил України; обізнаність з ефективними формами військово-патріотичної роботи через використання інтерактивних освітніх методик тощо.

Друга педагогічна умова була направлена на широке застосування ігрового і змагального методів формування готовності студентів до військової служби та створення ситуацій успіху, впроваджувалася з метою забезпечення емоційно-ціннісного впливу на студентів, спрямованого на формування в них позитивного ставлення та інтересу до військово-патріотичної діяльності. Переваги спортивно-масової діяльності у процесі військово-патріотичного виховання студентської молоді полягають в можливості здійснювати пошукову роботу спрямовану на вирішення поставлених завдань, проявляти творчий і пізнавальний характер, що дає можливість студентам реалізувати свої бажання, інтереси та можливості. Під час ігор студенти зустрічаються з труднощами, які слід самостійно вирішити, при цьому проявляти колективні здібності;

набувають необхідних практичних умінь і навичок; проявляють моральні, вольові й фізичні якості здобуваючи суспільний досвід, що допомагає у майбутньому використовувати у повсякденному житті [6; 7]. Ми згодні із відомими педагогами [2; 4; 5], що така практика ефективна, адже розмови про почесний військовий обов'язок, патріотизм, дружбу, взаємодопомогу, повагу один за одного, повага до національних символів, сприяють досягненню мети, а перенесені в спортивно-ігрову ситуацію дають значно більший виховний ефект тощо.

Зміст третьої педагогічної умови був спрямований на застосування методів і прийомів стимулювання, мотивування та заохочення з метою забезпечення емоційно-ціннісного впливу на студентів, спрямованого на формування в них прагнення до самовдосконалення в процесі діяльності, що передбачає підготовку до військової служби та захисту Вітчизни (метод уподібнення, рефлексивно-експліцитний, особистого прикладу тощо). Отже, результати експерименту підтвердили загальну гіпотезу дослідження щодо реалізації експериментальної методики підвищення ефективності підготовки студентської молоді до військової служби та захисту Вітчизни узагальненими показниками динаміки рівнів сформованості у студентів готовності до захисту Вітчизни на початку й наприкінці формувального етапу дослідження. Результативність експериментальної роботи засвідчено кількісно-якісними змінами показників готовності щодо військової служби в студентів експериментальних і контрольних груп на початку й наприкінці формувальних впливів. Так, кількість студентів із високим рівнем готовності щодо військової служби та захисту Вітчизни в експериментальних групах зросла на 15,1 %, із середнім – на 14,4 %, а з низьким рівнем зменшилась на 29,5 %. Сформованість готовності студентів до захисту Вітчизни у контрольних групах залишилася як і на початку експерименту на низькому рівні тощо.

Висновки. Таким чином, порівняння початкових і кінцевих результатів дослідження підтвердило ефективність запропонованих педагогічних умов формування готовності у студентів до захисту Вітчизни. Відтак, імплементація методики формування готовності студентів до захисту Вітчизни у процесі спортивно-масової діяльності в контексті розроблених педагогічних умов, критерії та показників дала змогу ефективніше організувати викладання військово-патріотичного виховання студентів й забезпечити формування у студентів освітньої, фізичної, психологічної, соціальної, морально-духовної готовності щодо військової служби та захисту Вітчизни.

Література

1. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія / І.Д.Бех. – Київ – Чернівці : «Букрек», 2018. – 296 с.
2. Остапенко О. Формування готовності старшокласників до захисту Вітчизни / О. Остапенко, М. Зубалій, М. Тимчик // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ, Вип. 22. – 2018. – С. 214–226.
3. Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі: посіб. / уклад. М.Д. Зубалій, В.В. Івашковський, О.І. Остапенко, М.В. Тимчик, Б.Б. Шаповалов; З.М., Діхтяренко, І.П. Білоцерківець, – К. : ПАЛИВОДА А.В. 2016. – 225 с.
4. Зубалій М.Д. Методи військово-патріотичного виховання старшокласників засобами хортингу / М.Д. Зубалій, М.В. Тимчик // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ, 2017. – Вип. 21. – Кн.1. – С. 238–249.
5. Остапенко О. Військово-патріотичне виховання старшокласників у контексті положень «Нової Української школи» / О. Остапенко, М. Тимчик // Методист. – 2018. – № 5. – С. 48–51.
6. Пилипенко В.М. Теоретичні аспекти фізичного виховання курсантсько-студентської молоді засобами футболу / В.М. Пилипенко, М.В. Тимчик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт»: зб. наукових праць / За ред. О.В. Тимошенко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – Випуск 4 (98) 18. – С. 124–126.
7. Тимчик М.В. Форми і методи патріотичного виховання старших підлітків у процесі спортивно-ігрової діяльності / М.В. Тимчик // Обрії. Науково-педагогічний журнал. – 2013. – №2(37). – С. 48–51.

References

1. Bex I.D. (2018) Osobystist na shlyaxu do duchovnykh cinnostej: monografiya / I.D.Bex. – Kyiv – Chernivci : «Bukrek». – 296 s.
2. Ostapenko O. (2018) Formuvannya gotovnosti starshoklasnykiv do zaxystu Vitchezny / O. Ostapenko, M. Zubalij, M. Tymchuk // Teoretyko-metodychni problemy vuxovannya ditej ta uchnivskoyi molodi: zb. nauk. pracz. – Instytut problem vuxovannya NAPN Ukrainy. – Kyiv, Vyp. 22. – S. 214–226.
3. Viiskovo-patriotychnе vykhovannya uchniv u pozaklasnii roboti : posib. / uklad. M. D. Zubalii, V.V. Ivashkovskiy, O. I. Ostapenko, M. V. Tymchuk, B. B. Shapovalov; Z. M. Dikhtiarenko, I. P. Bilotserkivets, – K. : PALYVODA A. V. 2016. – 225 s.
4. Zubalii M.D. (2017). Metody viiskovo-patriotychnoho vykhovannya starshoklasnykiv zasobamy khortynhu / M.D. Zubalii, M. V. Tymchuk // Teoretyko-metodychni problemy vykhovannya ditei ta uchnivskoi molodi: zb. nauk. prats. – Instytut problem vykhovannya NAPN Ukrainy. – Kyiv, Vyp. 21. – Kn.1. – S. 238–249.
5. Ostapenko O. (2018). Viiskovo-patriotychnе vykhovannya starshoklasnykiv u konteksti polozhen «Novoi Ukrainskoi shkoly» / O. Ostapenko, M. Tymchuk // Metodyst. – № 5. – S. 48–51.
6. Pylypenko V.M. (2018). Teoretychni aspekty fizychnoho vykhovannya kursantsko-studentskoi molodi zasobamy futbolu / V. M. Pylypenko, M. V. Tymchuk // Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya № 15. «Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury: fizychna kultura i sport»: zb. naukovykh prats / Za red. O.V. Tymoshenka. – K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, – Vypusk 4 (98) 18. – S. 124–126.
7. Tymchuk M.V. (2013). Formy i metody patriotychnoho vykhovannya starshykh pidlitkiv u protsesi sportyvno-ihrovoi diialnosti / M.V. Tymchuk // Obrii. Naukovo-pedahohichni zhurnal. – №2(37). – S. 48–51.